

Dagf. 24. august 2016

HIMR j. Nr. 16/00961-1

Sirið Stenberg
landsstýrismaður

Svar

upp á

**§ 52a fyrispurning frá tingmanninum Magnusi Rasmussen lögtingsmál nr. 2/2016:
Fyrispurningur um ótryggu kommunulæknaviðurskiftini, sum eru í þørtum av landinum**

Fyrispurningur

1. Hvat fer landsstýriskvinnan at gera, heilt ítøkiliga, fyri at loysa ótryggu kommunulæknaviðurskiftini, sum eru í þørtum av landinum?
2. Nær kann væntast, at málið verður loyst?
3. Verður arbeitt eftir álitinum um nýggja kommunulæknaskipan (Álit frá desember 2010)?

Svar

1. Hvat fer landsstýriskvinnan at gera, heilt ítøkiliga, fyri at loysa ótryggu kommunulæknaviðurskiftini, sum eru í þørtum av landinum?

Stórar avbjóðingar eru á kommunulæknaøkinum – og innan heilsuøkið sum heild. Innan kommunulæknaøkið kemur hetta best til sjóndar við trotinum á kommunulæknum í fóstum starvi í stórum þørtum av landinum.

Heilsutrygd søkir regluliga, bæði í føroyskum og donskum miðlum, eftir kommunulæknum til fóst stórv í Føroyum. Men tað vísir seg at verða sera trupult at fáa sett leysu stórvini. Seinnu árin hefur tað víst seg, at tá ein kommunulækni fer úr fasta starvi sínum, er tað nærum ógjørligt at manna starvið aftur við einum kommunulækna í fóstum starvi. Hesi stórv verða tí mannað við skiftandi – aloftast útlenskum – avloysarum. Hetta ger seg serliga galdandi kring landið. Bert í Havnini ber til at manna leysu stórvini. Av teimum 9 læknadømunum í Føroyum er bert eitt teirra fullmannað (t.e. Suðurstreymoyar Læknadømi).

Síðani 2003 hefur tað borið til at tikið serútbúgvingina til kommunulækna í Føroyum. Higartil hava 16 tikið serútbúgving sína, ella partar av henni, í Føroyum. Meginparturin av hesum starvast nú í Føroyum. Í lýtuni eru 13 læknar undir serútbúgving í Føroyum, og verður tann fyrsti teirra liðugur 31. august 2016.

Galdandi kommunulæknaskipan kom í gildi fyrst í 1900-talinum. Síðani tá eru farnar fram víðfevndar broytingar í samfelagnum, bæði tá tað snýr seg um tilboð um og um tørv á heilsuveitingum. Men hóast hesar víðfevndu samfelagsbroytingar, eru bert smávegis tillagingar framdar í kommunulæknaskipanini øll hesi árin. Henda gongdin hevur havt við sær, at kommunulæknaskipanin við tíðini er vorðin støðugt meira ótíðarhóskandi. Tað gerst alsamt meira sjónligt, at øll kommunulæknaskipanin, sum hon er, stendur á einum vegamóti, og vandi er fyri, at hon fer fyri bakka, um munadygg tiltøk at betra um støðuna ikki verða sett í verk sum skjótast. At støðan á økinum er álvarssom, kemur eisini til sjónar í bæði Heilsunýskipanini og Álitinum um nýggja kommunulæknaskipan, har staðfest verður, at verandi skipan á kommunulæknaøkinum ikki kann halda fram.

Í bæði Heilsunýskipanini og í Álitinum um nýggja kommunulæknaskipan verður víst á, at trupulleikarnir, sum eru í kommunulæknaskipanini, eru víðfevndir og grundleggjandi, og av somu orsök er neyðugt við víðfevndum og grundleggjandi broytingum, fyri at kunna loysa hesar trupulleikar.

Trupulleikarnir í kommunulæknaskipanin kunnu bítast í tveir høvuðspartar, sum eru ávikavist:

- kommunulæknamanning, herundir eisini aldur á kommunulæknum
- bygnaðarlig viðurskifti.

Við støði í støðuni á økinum og framtíðarútlitunum hesum viðvíkjandi mæla bæði Heilsunýskipanin og Álitið um nýggja kommunulæknaskipan tí til at fara frá verandi skipan og í staðin fyri fara til eina skipan við heilsudeplum í heilsuøkjum kring landið.

Mælt verður til, at heilsuøkini verða skipað við hvør sínum heilsudepli. Um tørvur er á tí verður móguleiki fyri at skipa onnur viðtaluhøli í heilsuøkjunum, sum hoyra undir heilsudepilin í økinum.

Á heilsudeplunum fer dentur at verða lagdur á at veita og menna heilsufremjandi og sjúkufyribyrgjandi tilboð, kanningar, veitingar og ráðgeving til borgaran – serliga borgarum við varandi sjúkum – umframt at viðgera sjúklingar. Ætlanin er, at allar tær kanningar og viðgerðir, sum kunnu fara fram uttanfyri sjúkrahúsini, skulu fara fram á heilsudeplum.

Á heilsudeplunum fara at starvast viðkomandi heilsustarvsfólk, t.d. kommunulæknar, sjúkrarøktarfrøðingar, heilsufrøðingar, kliniskir kostfrøðingar, farmaseutar, sálarfrøðingar, ljósmøður og bioanalytikarar.

Sambært Álitinum um nýggja kommunulæknaskipan – sum Kommunulæknafeleg Føroya – var við til at orða – vísir tað seg, at bæði læknar, ið eru undir útbúgving til kommunulækna og læknar, ið hava ætlanir um at serútbúgva seg innan hetta økið, eru av tí áskoðan, at farið eigur at verða frá einstakligaviðtalem – í staðin fyri skulu viðtalurnar skipast sum heilsudeplar. Tey ynskja, at økið verður skipað í færri, men størri eindir. Hetta fer at hava við sær munandi betri móguleikar fyri m.a. mono- og tvørfakligum samstarvi.

Við stóði í tí, sum yngru lækarnir leggja dent á viðvíkjandi starvsinnihaldi og starvsviðurskiftum annars, verður roknað við, at um kommunulæknaviðtalurnar verða skipaðar í heilsudeplum, verður lættari at fáa yngru lækarnar at stíla móti starvi í skipanini. Harafturat kann roknast við, at teir kommunulækarnir, sum longu starvast í skipanini, velja at vera verandi. Á henda hátt kann verða roknað við, at tað í fyrstu atløgu fer at bera til at minka um trotið á kommunulæknum, og í aðru atløgu fer at hava við sær, at tørvurin á kommunulæknum við tíðini stórt sæð kann fara at verða nøktaður.

Í bæði Heilsunýskipanini og í Álitinum um nýggja kommunulæknaskipan verður ført fram, at heilsudeplar eru ein fyrirtreyt fyri einum broyttum uppgávubýti innan heilsuverkið og millum tey ymsu heilsustarvsfólkini.

Við broyttum uppgávubýti kunnu bæði starvsfólkaorkan og fíggjarliga orkan í heilsuverkinum gagnnýtast á ein skilabetri hátt, enn møguleiki er fyri undir galdandi skipan. T.v.s., at tað ber til at gagnnýta starvsfólkini í øllum pørtum av heilsuverkinum betri – bæði tey, sum fara at starvast í heilsudeplunum, og tey, sum starvast á sjúkrahúsunum. Umskipanin fer at hava við sær, at tað fer at bera til at skipa og samskipa viðgerðartilboðini í heilsuverkinum á ein munandi skilabetri hátt, enn gjørligt er undir galdandi skipanum. Hetta hevur við sær, at møguleiki verður fyri at veita enn fleiri viðgerðartilboð innan somu fíggjarkarmar. Harafturat kann ein slík skipan hava við sær, at tað fer at bera til at góðskumenna heilsuverkið sum heild á ein munandi betri og meira skipaðan hátt, enn til ber undir verandi skipan.

Í sambandi við, at farið verður undir eina slíka umskipan, skal ein lóg orðast, sum regulerar henda partin av heilsuøkinum sum heild. Við at skipa viðurskiftini í primera heilsugeiranum í eini lóg, fer at bera munandi betri til at skipa og samskipa tey ymsu tilboðini um heilsuveitingar innan bæði hendan geiran og restina av heilsuverkinum. Á henda hátt fer at bera til at røkka málinum um eina samhangandi heilsuskipan, har heilsutænasturnar verða samansjóðaðar í eitt samvirkandi heilsuverk.

2. Nær kann væntast, at málið verður loyst?

Við stóði í teimum avbjóðingum, sum ávikavist eru – og standa fyri framman – innan heilsuverkið sum heild, feldi samgongan í samgonguskjalið, at farast skal undir eina menningarætlan, sum hevur til endamáls at menna heilsuverkið sum heild til framtíðar avbjóðingar. Eg havi valt at býta hetta arbeiðið í tveir høvuðspartar:

- 1) sjúkrahúsverkið
- 2) heilsudeplar í heilsuøkjum

Samgongan fór beinanvegin undir fyrra partin av menningarætlanini, sum snýr seg um sjúkrahúsverkið. Í juni í ár handaði ein verkætlanarbólkur mær eitt álit, nevnt 'Menningarætlan fyri sjúkrahúsverkið'. Farið er longu undir politisku viðgerðina av hesum partinum av menningarætlanini, og verður eitt aðalorðaskifti í Løgtinginum um hana í heyst.

Nú arbeiðið við menningarætlanini fyri sjúkrahúsverkið er komið so væl áleiðis, er tíðin komin til at fara undir annan partin av menningarætlanini, sum snýr seg um at skipa heilsudeplar í heilsuøkjum kring landið. Hetta er eitt stórt og víðfevnt arbeiði, og tí kann roknast við, at tað fer at taka eitt sindur av tíð at seta hetta í verk. Strembað verður eftir, at nýggja skipanin við heilsudeplum í heilsuøkjum kring landið kann verða sett í verk 1. januar 2018.

3. Verður arbeitt eftir álitinum um nýggja kommunulæknaskipan (Álit frá desember 2010)?

Tað, sum hevur størstan týdning er, at vit fáa eina vælvirkandi skipan har heilsutænasturnar til borgaran er í miðdeplinum. Sambært tilmælunum í bæði Heilsunýskipanini og Álitinum um nýggja kommunulæknaskipan kann hetta best fremjast við at skipa heilsudeplar í heilsuøkjum kring landið. Eg feignist um, at bæði millum sjúklingafeløg, fakkfólk og politiskt er breið undirtøka fyri at fara undir eina tílíka umskipan.

Áðrenn farast kann undir ítøkiliga arbeiði hesum viðvíkjandi, skal politisk støða takast til m.a. býtið á heilsuøkjum og uppgávubýtið millum land og kommunur. Ætlanin er, at tað ítøkiliga arbeiðið, sum fer at verða gjørt í sambandi við komandi broytingina á økinum, fer at verða gjørt í samskipti við viðkomandi fakkfólk og myndugleikar.

Heilsumálaráðið, 24. august 2016

Sirið Stenberg
landsstýriskvinna